

О. Мирбо ни е показан като твърде безпомощен в тази област, Димитър Димов е майстор на багри, форми, емоционален колорит. Навярно този недостиг на професионално умение в българските издания на Мирбо е бил един положителен дразнител за творческите възможности на Димитър Димов.

Очевидно романът на О. Мирбо „Градината на мъките“ е засегнал трайно и дълбоко личността и творческо съзнание на Димитър Димов. В него нашия писател е преоткрил познати и изстрадани неща, една цяла вселена от много лични рационални и емоционални движения. Превърнал го е в едно откровение и е изпитвал очистителната му сила и като читател, и като творец. Това четиво безспорно е затегнало сложната плетеница от въпроси, които животът е изправял пред него, но несъмнено му е дало тласък и към голямата литература по пътя на философското осмисляне на явленията. Става ясно, че ранното творчество на Димитър Димов („Поручик Бенц“, „Севастопол, 1913 г.“, „Карнавал“, „Роман без заглавие“) е създадено под знака на това произведение. Отгласи от „Градината на мъките“ стигат чак до зрелите творби на писателя. Но определено можем обаче да кажем, че още в своята първа творба, романа „Поручик Бенц“, той е колкото близък до романа на френския автор, толкова и оригинален и неповторим. Нещо повече — той е изпреварил своя „учител“. Зашто независимо от лутаниците в лабиринта на една странна проблематика „Поручик Бенц“ предсказва, че в българската литература се е появил оригинално, богато, мъдро и плодотворно дарование, непознато за нея до този момент.

Ето какви най-общи обяснения дава Димитър Димов през октомври 1955 г. на Лена Левчева за своите съпричастия и несъпричастия с О. Мирбо: „Градината на мъките“ активизира порива към трагичното на моя „търсец“ дух, който още от юношеска възраст се интересуваше от диалектичката връзка между даленостите на човека и обективните фактори, формиращи личността, между сексуалните ладности и основния морален рефлекс. Моралът не е безотговорен. „Градината на мъките“ беше за мене база за изследване на зависимостите между сексуалния и социалния фактор. Тя ми бе необходима за моята основна тема — нравствеността на съвременния, респективно на социалистическия човек.“

## СПИСАНИЕ „МАСКАРАД“

КАТЯ ПОПОВА

Както е известно, отзвукът на идеите на Великата октомврийска социалистическа рев олюция и катастрофата от Първата световна война довеждат до дълбоко социално-класово разслоение до активизиране на прогресивните обществени сили в България. Партията на тесните социалисти развива все по-активна дейност и печели по-широка опора сред народните маси. Особено след конгреса на БКП (т. с.) (1919) тя се утвърждава като активна политическа сила. Тази нейна активност се изразява осезателно чрез умножилите се партийни печатни издания. Още през 1922 г. общият тираж на партийните вестници и списания нараства извънредно много. Ленинската теория за партийната журналистика намира непосредствен израз в периодичния комунистически печат и по думите на В. Коларов е „заряд, който е ярко явление в развитието на световната комунистическа журналистика“.

При срещата си с Христо Кабакчиев през 1921 г. Ленин изразява задоволството си от българския комунистически печат: „Та вие сте успели за кратко време да създадете прекрасна агитационна литература! Малко са тия партии, които биха могли да направят това.“<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Х р. Ка ба к ч и е в. Избрани съчинения. С., 1953, с. 316—318.

БКП (т. с.), както е отчетено на III конгрес на Коминтерна, заема едно от първите места в използване на печата като мощно агитационно средство за въздействие върху масите.

В това отношение трябва да отбележим огромната роля на единственото хумористично партийно издание „Червен смях“, което близо четири години — от ноември 1919 до септември 1923 г. — воюва с оръжието на хумора и сатирата за идеите на комунизма. То се явява пряк наследник на прогресивните традиции на хумористичния печат, на нашата хумористично-сатирична литература, като я издига на по-високо идейно и художествено равнище, разработва и утвърждава нова идейно-класова тематична платформа, утвърждава нови образно-стилови средства, засилва се публицистичният патос. До големи идейно-политически обобщения и крупни художествени изяви на страниците на „Червен смях“ се домогва само могъщият талант на Христо Смирненски, а в областта на политическата карикатура изгрява талантът на пролетарския художник Александър Жендов. Те двамата, почерпили опит в партийните издания („Работнически вестник“, „Народна армия“ (1921—1923), „Младеж“ (1921—1923) и утвърдили се като ярки представители на партийно-художественото, хумористично-сатирическо изкуство, те именно стават основатели на новото хумористично списание „Маскарад“, предисторията на което е свързана със сп. „Българан“.

Както е известно, Смирненски и неговият брат Т. Измирилев сътрудничат активно в сп. „Българан“, а в известен период са и негови редактори. Те съзнават, че чрез най-популярното и авторитетно списание, в което се печатат значителни хумористични и сатирични творби, ще могат да воюват смело и безпощадно срещу антинародната политика на буржоазното правителство, срещу вътрешната и международната реакция. Недоволно от левия курс на списанието, провеждан от двамата братя, както и от целия сътруднически състав, през октомври 1922 г. издателството освобождава от редакторска работа Тома Измирилев, за да го замени с известен реакционер (Ненчо Илиев) Сириус. В резултат на това почти всички сътрудници напускат „Българан“ и постепенно се вливат в новооснованото през ноември 1922 г. от Хр. Смирненски и Тома Измирилев сп. „Маскарад“.

То излиза в твърде напрегната политическа обстановка. През 1922 г. българската буржоазия, обединена в конституционния блок, опирайки се на двореца и западноевропейските си агенти, усилено се готви да нанесе удар на земеделското правителство. Въпреки че при референдума за съдени на виновниците за националната катастрофа претърпява крах и на практика вижда каква сила са работниците и селяните, сплотени в борбата, буржоазията не се отказва от своите коварни антидемократически планове, готви държавен преврат.

Буржоазните хумористични списания, в това число и „Българан“, редактирано от Сириус засилват провокацията си срещу земеделското правителство и БКП (т. с.).

Затова на 22 октомври 1922 г. земеделското правителство излиза със свой хумористичен орган „Див дядо“, а партията отпуска необходимите средства за списание „Маскарад“, отдавнашната мечта на Хр. Смирненски и Тома Измирилев.

Душата на списанието е Смирненски, който още през декември 1919 г. в едно писмо до артиста Н. Балабанов пише:

— Р. Хей, Балабанка! Я си свали шапката. Ние почваме от Нова година списание „Маскарад“ със 100,000 (словом — сто хиляди) лева капитал. Гиди жено Врачанска! (Събрани съчинения. Т. 5, 1960, с. 628).

Първият брой на списанието бил подготвен за печат, но поради Железничарската стачка списанието не излиза, наборът му бил разпилян.

Едва по-късно, в напрегнатата политическа обстановка през ноември 1922 г. идеята на Смирненски е реализирана. А в едно писмо до жена си Т. Измирилев пише: „След две седмици почваме да издаваме литературното хумористично списание „Маскарад“. . . В редакционния му комитет ще бъдем аз, Христо и Фол. . .“ (1922).

Сумите за списанието са отпуснати от кооперация „Освобождение“. Със задачата за организиране на редакторския състав е натоварен Т. Измирилев. Първото учредително съвещание, както споделя в своите спомени Радослав Габровски, се е състояло в апартамента на Хр. Боев на ул. „Парчевич“ 32. За редактор единодушно е избран Смирненски, подпомаган от трима съ-

редактори: Тома Измирлиев, Крум Кюляков и Николай Тодоров (Фол), а за администратор е определен Габровски.

На 18 ноември в навечерието на референдума излиза първият брой на сп. „Маскарад“. Отначало списанието се печата в една неугледна печатница на ул. „Гурко“, а след брой 4 в печатница „Балкан“ на бул. „Дондуков“ 41.

Почти всички сътрудници от „Българан“ преминават в новото списание „Маскарад“. Още от първия си брой то дава възможност на сътрудниците си да се изявят като творчески личности с определени идеологически концепции. Над тях вече не тегнело опекунството на издателства от рода на „Гутенберг“. В това ново списание Смирненски проявява своята редакторска сръчност и богат организационен опит, провеждайки умело политиката на партията. Той се стреми около това ново хумористично издание да групира младите и прогресивно настроени творци, които поради различни идейни разбирания не сътрудничат в партийните издания, но които биха могли да бъдат полезни на един прогресивен, антибуржоазен хумористичен седмичник.

И скоро „Маскарад“ се налага като средище на левия хумор. Неговата платформа е обявена за „безпартийна“: „Маскарад“ започва да излиза, като разчита на най-широка морална и материална подкрепа сред мислещата интелигенция. В сп. „Маскарад“ участвуват всички ония наши художници и хумористи, които биха могли да бъдат истински полезни на едно модерно художествено-хумористично списание. Сп. „Маскарад“ не ще служи на никоя политическа групировка в страната“, както се казва в обявлението, дадено още в първия брой (Маскарад, бр. 1, 18 ноември 1922, с. 2). Декларацията за безпартийност е формална, тъй като ядрото на списанието е от изпитани комунисти, като Хр. Смирненски, Тома Измирлиев, Ал. Жендов, Крум Кюляков, и от левите земеделци Ил. Бешков и Васил Павурджиев.

С тази декларирана „безпартийност“ редакторите целят да привлечат по-голям брой талантлив хумористи и наистина успяват: Николай Фол, Дамян Калфов, Матвей Вълев, Димитър Подвързачов, Дим. Ник. Осинин, Симеон Гатев и др., а за художественото оформление се грижат Стоян Венев, Емануил Рекаров, Иван Милев, Райко Алексиев, Антон Дончев и др.

Като се има пред вид, че основният редактор е Смирненски, който вече по това време е утвърден и ярко изявен писател — социалистически реалист, става по-ясна и линията, която следва новото списание. То преодолява изключително големи трудности от материален и технически характер, но Смирненски и Тома Измирлиев имат ясното съзнание, че изпълняват една повеля на времето — създаването на едно ярко хумористично списание в литературния ни живот.

Във в. „Развигор“, бр. 94, е поместен следният отзив: „Маскарад“ — това е име на най-новото хумористично списание. Не е само име, но и програма. Карикатуристи и поети, таланти и вдъхновени, въоръжени с жезълът на сатирата, озарени от лъчите на незлобив хумор, застават над окръжаващия ги маскарад и се смеят. И ние трябва да се смеем заедно с тях. Големият им смях на въодушевени младежи ни заразява. Около „Маскарад“ са събрани благотворители, които щедро ни даруват, сякаш черпят от неизчерпаем фонд, с лекокрилите творения на своите дарби. Дано фондът не се изчерпи до края на дните им!“

Сатиричните стрели на „Маскарад“ са отправени към основните пороци на несправедливото и експлоататорско буржоазно общество, към неговата античовечна същност. Войните изострят до краен предел противоречията в капиталистическия свят, помагат на трудовите хора да вникнат по-дълбоко в социалните проблеми, да се оформи тяхното революционно съзнание и нетърпимост към хищническата същност на експлоататорската класа, към обществените несправедливости, за снемане на маските и грима, на фалша и заблудата.

В редица от своите творби Смирненски ярко и неповторимо разкрива стремежа за освобождение на човека от нищетата и мизерията, за отприщване на моралните му и творчески сили. На тази тема са посветени „Грижи за бедните“ (I, 5), „Рождество Христово през 1923 г.“ (I, 6). Особено релефно се откроява стихотворението „Виенските деца“ (I, 2) с мотото: „Под покровителството на английската и холандската кралици кинофилмът „Мизерията на виенските деца“ е играл с небивал успех на Запад.“

Тънката чувствителност на поета не остава равнодушна към трагедията на децата и в западния свят. Усетил потискащата сила на мизерията, съзрял разточителството, бездушното и разпуснатостта на буржоазията, той възкликва:

И кажете, няма добротата  
абсурд е за днешния свят?  
С покровителство кралско децата  
не мрат ли забавно от глад?

В „Експлозия“ (I, 7) — творба, написана по конкретен повод — добре използваната метафора висуша копнежа по революционно преустройство на света. А в „Любов под луната“ (I, 18) с една поетична чувствителност се осмиват практицизмът, сметкаджийството и еснафското благополучие.

На същата тема са подчинени и голяма част от поместените творби на Тома Измирлиев. В „Предбрачно писмо“ (I, 1) с лек закачлив тон на показ се изнасят порядки от ежедневиия бит на хората, с ирония се говори за някои културни прояви и представители на интелигенцията.

Умело воденият диалог до д-р Глухаров и неговия спътник — търговец на свинска мас — Нерезов, с тънък рисунков оформя характерите на героите, като се разголват простацинати, ограничеността и еснафството („В купето“ I, 11). На фона на някогашните нрави и норми на живот в „Да живеят Кемал паша“ (I, 10) се съпоставят новите „стопани“ на държавата с тяхната неграмотност и безпринципност.

Любичек (Т. Измирлиев) — активен сътрудник и редактор на „Маскарад“, започнал творческия си път с безобидни хуморески на теми от ежедневиия бит — постепенно навлиза в сферата на обществения живот, успоредно с класово-идейното си съзряване. От творбите му прозират фалшът, разгудността и паразитизмът на управляващата класа, ярко звучащи по страниците на „Маскарад“ (I, 12):

Пъстроцветни тоалети  
Музиканти и поети  
Спекуланти и апаши  
Сребрен звън от златни чаши.

Поетично-хумористичното перо на Измирлиев все повече се изостря. Неговата гражданска съвест и творческа отзивчивост не остава равнодушна към някои неуредици в столичния град. В „Трудоваци“ (I, 18) силе жигосващи остроти към управата на кметството и призовава:

И там почистете вие  
страшно вонящата смет  
във общинската мушия  
на чело с прочутий кмет!

Още в първия брой на „Маскарад“ Николай Тодоров — Фол, един от активните редактори на списанието, печата „Наши дни“ (въстъпителен фейлетон), който звучи програмно за изданието, „Вие седите смирено в оста, в неподвижната ос на стремително въртящото се колело — защото там, в оста, е удобно и спокойно. Там, в тази ос, има и театри и вестници и катедри и площади за публични речи и кабарета и вино.“

На безпощадна критика се подлага политическото безгръбначие на различни представители на буржоазната интелигенция, която би трябвало да бъде съвест на своя народ. Авторът зове в „козелото на историята“ да бъдем „поне коне — ако не можем да бъдем факлоносии“.

Сатиричният патос в някои от разказите като „Студентски вълнения“ (I, 11), „Безработица“ (I, 4) и др. се съпътства от протеста и язвителната ирония на будната писателска съвест. „А между това мнозинството се увеличава, вълнува се, шуми, препоръчва се — с една дума — иска хляб!“

Макар и още млад писател, Фол създава галерия от ярки образи. Разказите „Имен ден“ (I, 7), „Чешмата“ (I, 8), „Карнавален спиритизъм“ (I, 12), „Ужасите на живота“ (I, 14), „Младост“ (I, 22) и най-вече „Буболечка“ (I, 21) разкриват съдбата на дребния, обикновен, малък човек, потиснат, обезличен от тежестите на непосилното ежедневие. Образите, създадени от творческото въображение на писателя, са жизнено правдивы. Неговото човеколюбие го насочва към съгъстване на краските — използва хиперболатата като художествено изразно средство за по-голямо емоционално въздействие върху читателя. Хуморът на Николай Фол се крие между редовете. Той е повече интелектуален, отколкото директно действащ.

Въпреки че е един от редакторите на сп. „Маскарад“, поради заетост в другите партийни издания Крум Кюлявков печата само две творби в проза: „Непознатият познат“ (I, 13) и „Акушерка“ (I, 4). Макар хуморът му да носи битов елемент, откроява се заостреността към социалните проблеми на ежедневието и морала.

Заслужава особено внимание „Празникът на университета в Народния театър“ (I, 5), където сатирата е насочена срещу всички „братати, очилати, голотемни и тлъстовати господа от висшето общество“. Не е отменят и представителят на духовенството. В творбата напират вътрешното движение и изобличителният патос: „Студентите се държаха храбро през време на стачката — въпреки мизерните условия на студентския живот в столицата.“ На преден план изпъква невежеството на някои преподаватели.

Един от активните сътрудници на списанието е и Димитър Христов Вълв. В хумористичните миниатюри и разкази „Хоро“ (I, 6), „Маски“ (I, 12), „Моего куче“ (I, 15), „Дърва“ (I, 17), „Великденски яйца“ (I, 19), „Очакване“ (I, 14) с точен и ярък рисунък, талантливо авторът ни въвежда в света на обикновените хора с ежедневието им мисли, чувства и външения. Обикнат похват на изображение е приказната форма, за да ни внуши още по-непосредствено извора на своето творческо вдъхновение.

Друг от постоянните сътрудници на списанието е Дамян Калфов. С богат журналистически опит, за известно време редактор на сп. „Българан“, той печата цяла поредица от творби под наслов „Случайни теми“ (в бр. 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 11 на „Маскарад“), запознавайки читателя с еснафския бит и скучното всекидневие на различни представители на чиновничеството, с комичните им страсти и злополучни амбиции, сивото градско всекидневие на бедната буржоазна интелигенция.

Лица на дребния чиновник и буржоата, изваяни като че ли с четката на художник, съглеждаме и в „Силуети“ (I, 12) на Христо Дим. Бръшизов. „Цялото му облекло отговаря на вида му: орфана шапка, орфани панталони, орфани обувки... Но кой е тоя нещастник? Просяк? Луд? — Само чиновник.“ А ето характеристиката на неговия антипод: „... Той пристъпя като лъв, мята властелински погледи, киха гръмогласно, хвърля ядовити погледи към заоблачаващото се небе и иска по магазините „най-скъпото“. Варда! Не питайте какъв е, а му отваряйте път — ще ви слази! Но кой е той, трябва да узнаем! Е добре: — нов богатши или домопритежател.“

Васил Павурджиев, започнал творческата си биография заедно с Хр. Смирненски в „Смях и сълзи“ и „Българан“, продължава да влива своята творческа енергия на страниците на „Маскарад“. С няколко творби, наситени с лек, закачлив хумор, пречупен през умъдрения поглед на твореца, той иронизира битови, обществени нрави и човешки недостатъци.

Своето присъствие на страниците на списанието Георги Иванов Караиванов с псевдонима Жоро отбелязва с две творби: „Перелината“ и „Скици“. Личи желанието да следва реалистичните традиции в литературата, насочва се към ярки социални проблеми. Със същата тематика е и „След полицейския час“ (I, 6) на Симеон Гатев Иванов.

А помня — то беше през летните месеци. —  
Ти любеше моето чисто сърце...  
Банкера Горанов над тебе надвеси се,  
ти мигом от мене отвърна лице.

Диапазонът на сатирично-хумористичната позиция на „Маскарад“ към демагогската, лъже-социалистическата и „опашарска“ същност на широките социалисти и техните водачи Сакъзов и Пастухов е твърде голям.

По онова време комунистическата партия счита широките социалисти като слуги на буржоазията и не ги разграничава от другите партии. Затова сътрудниците сипят остриот срещу лидерите на широките социалисти, като показват противонародната им политика и непримиримостта на комунистическата партия и всички прогресивни сили в страната към всякакви компромиси с буржоазията.

Не по-малко полемична страст лъха и от партийните издания срещу Конституционния блок.

„Комунистическата партия не може в никакъв случай да допусне банкрутиралите буржоазни партии да загратят отново властта чрез преврат, за да наложат своя режим на бясна дикта-

тура и стоварване на репарациите и други данъчни тежести върху плещите на трудещите се маси... Колкото и да е голяма подкрепата, която блокът има в това отношение от външни сили, неговата превратаджийска акция ще срещне най-решителната съпротива на трудещите се маси и той би трябвало да мине по трупове на хиляди самоотвержени борци.“<sup>2</sup>

В съзвучие с тази политическа линия на страниците на „Маскарад“ се появяват редица творби с подобна идейна насоченост. Така например в „Политическа салата“ (I, 23) на Интеграл (Радослав Габровски) четем: „Като се обърне колата, пътища много“ — се провикнал един блоков лидер и предложил да се покаят в блока широките социалисти и национал-либералите.“

Още в бр. 1 на „Маскарад“, който излиза в навечерието на референдума, се отправят гневни упреци срещу банкери и търговци, спекуланти и гешефтери, обогатили се от войната и довели страната до национална катастрофа.

Борческата активност на трудовите маси се откроява в „Проект за марш на конната гвардия“ (I, 13), където Тома Измирлиев нанася удари върху буржоазните котерийни групировки:

Напред овчари, говедари —  
да помнят те как тая „смет“  
помита черните блокари  
и грохналия правов ред.

Същата тема вълнува и Иван Харитонов Генадиев — Ханс: „Разправят, че широките и либералите щели да поканят анархистите да образуват с тях блок — антипарламентарен блок, на чело на който да застане Димо Кьорчев, който щял да започне вместо сп. „Прелом“ — сп. „Анархия“. Лозунгите на новия блок щели да бъдат: „Долу парламентаризма! Парламента е остаряла форма на управление: Долу Конституцията! Народа трябва да се управлява само от площадните трибуни“ — и пр.

В „Широк“ (Предизборна изповед) (I, 2) Томич бичува:

Успехи имам бляскави —  
на пук на комунарите.  
В Свищов, Загора, Хасково  
командам аз блокарите.

Осмяна е жаждата за министерски постове и липсата на всякаква политическа етика:

Дружбашкия съюз остави ли  
на други дойницата — Власт  
ще служи честно с всички дяволи,  
но поста си не давам аз.

Изборите със своите машинации и котерийни борби са постоянен източник за изостряне на гражданския патос и нарастване на полемичната страст. На присмех се подлагат лъжливите информации и демагогски декларации на общоделските ръководители за леки изборни „победи“. В много от своите творби Христо Смирненски отделя внимание на изборните фарсове: „Край урните“ (I, 8), „Съвременен парламент“ (I, 19), „Държавни храненияици“ и др.

Наредете избори през два дни,  
смело в книжната война —  
край държавната хазна  
ще стълпиме рицарите гладни.

И след избора попитай за реклама:  
— Бит ли е добре врага?  
— Бит е братко, и сега —  
вчера аз набил съм двама.

<sup>2</sup> Работнически вестник, 7 авг. 1922.

„Следизборно съболезнование“ (I, 22) изнася на показ пълния крах на Конституционния блок по време на изборите, преминали в терор срещу БКП. На същата тема са „Избиратели“ (I, 22), „Народовластие“ (I, 12), „Нощна идилгия“, където релефно изпъкват истинските крепители на властта — полицията, като помощник в правителствените начинания.

С овладяна до съвършенство техника на стиха, живо, естествено, с кипнало критично чувство и негодувание Тома Измирлиев клейми в „Изборни картинки“ (I, 1) и в „Пред изборите“ (I, 15) предизборните машинации.

— Думба-лумба — зимба-дум. . .  
врява, крясъци и шум,  
гайди, тъпани, кларнети,  
жълти знамена развети,  
песни, сатанински вой. . .  
— що ли става, Боже мой?

В съзвучие с идейно-политическите разбирания на Смирненски, който нееднократно сочи, че коренът на критикуваните злини е в самата капиталистическа действителност, Тома Измирлиев изобличава буржоазните партии от позициите на комунистическия идеал.

Взмутен отминеш — по-нататък спреш  
с трепет във сърцето тиха прочетеш:  
— „Страдаш ли другарю, ти от днешният ред  
избери си бърже комунист за кмет!“

Във великденския брой на „Маскарад“ откриваме стихотворението „Възкръснал бил Христос“ на Интеграл (Радослав Габровски), където религиозният празник е използван, за да се осмееят обществените недъзи.

На избран митинг ли някой властник  
е призовал почиващия град,  
или с ръката на платен нещастник  
е някой там устроил атентат.

В хумористичните миниатюри „Политическа салата“ (I, 23) Габровски умело използва пословици за характеризиране и изобличаване на изборните фарсове, за осмиване на отделни политически лидери.

„На прехвалени ягоди с голяма кошница не се ходи“ — размишлявал един гражданин, преди да гласува за Кр. Пастухов.

„На хорски гръб сто тояги са малко“ — си казал министъра на вътрешните работи, редактирайки официалното комюнике за Дирекцията на печата, с което се съобщава на външния свят, че изборите са минали без терор и насилие.“

Творбите в стихове и проза, печатани по страниците на „Маскарад“, намират широк отзвук сред бедните и онеправдани люде. Те им вдъхват упование и сили за упорита борба с мракобесието и насилието за възтържествуване на светлите комунистически идеи.

В редица фейлетони, сценки, гротески и стихове с горчива ирония се разголват невежеството, примитивизмът, пьянството, цинизмът, бездушното отношение на всевъзможните представители на властта и нейните крепители. Майсторското перо на пролетарския поет Смирненски извайва цяла галерия от поддръжници на реакционния режим, с погнуса смъква маските им, произнася присъда над мухлясалия стар свят. „Стражарите“ (I, 14), „Скици“ (I, 11), „Когато гибел застрашава ни“ (I, 17) внасят нови нюанси на хумористично-сатирично изобличение.

Не сме в живота изоставени,  
навред като всеблаг Христос,  
когато гибел застрашава ни,  
полицията е на пост.

... Но все пак ще възпее вас — вас, върху които се опира редът, законността и телеграфните стълбове. . .“

Македонският диалект, на който са написани някои от творбите с подобна тематика, служи за прикритие на сатиричната острота. Така политическите събития се възприемат по-непосредствено. Безредното и анархията в живота на столицата намират отражение и в „Барутно време“ (I, II), писано по повод на зачестили атентати.

На страниците на „Маскарад“ ярко се откроява умението на Любичек (Измирлиев) действено, злободневно да атакува язвите на порочния капиталистически свят. Това личи в „Обезоръжаване“ (I, 14), „Кой как разбира“ (I, 19) и най-вече в стихотворението „Богоявление“ (Стара приказка за ново време) (I, 9). Тук се възкресява уродливият образ на една действителност, срещу която воюва сатирикът с цялата си пролетарска пламенност:

Ала вместо Бог,  
пред началника си строг  
пристава се там явява  
прави му поклон със грация  
и предава:

И таз нощ един голтак  
пипнах без легитимация,  
че се скита в ношният мрак,  
и научих го на ред  
само с двадесет и пет!...

Надарен с рядка находчивост, Смирненски недвусмислено подчертава, че наред с господстващата буржоазна идеология на религията и попщината са една глутница от грабители, която чрез „божите указания“ се мъчи да притъпи революционната бдителност на масите. В много от творбите се lee сарказъм срещу религията и идеализма, като недвусмислено се отстояват марксистическите възгледи за ролята на народа като творец на земните блага. От стихотворението „Великден“, поместено на заглавната страница на великденския брой (17 април 1923 г.), блика жлъчна ненавист срещу самодоволното блаженство на ситите и състрадание към „бледоликите братя“, тънещи в пълна нищета.

Море от омраза кипи  
и тъне край кръста Христов.  
Разпънат, оплът, обруган  
умира босяка смирен...  
а вред фарисейската сган  
празнува възкръсния ден.

„Любите друг друга“ (I, 19) на Ханс (Иван Хр. Генадиев) обогатява с нови нюанси темата. Подчертава се, че религията служи на управляващата класа и държи в подчинение трудовете маси: „А поданиците на царя се гълпяха в храма господен, пееха славословия в честа на оногova, който пръв изрече: „Любите друг друга“ и се дърпаха за косите с велико ожесточение.“

Както е известно, в ония години БКП (т. с.) има неправилно отношение към правителството на БЗНС начело с Александър Стамболийски. Въпреки че на III конгрес на партията е взето решение да се търсят начини за приобщаване на значителна част от средните и бедните селяни, на практика това решение не се реализира, не се осъществява идеята за единен фронт между работници и селяни.

Партийният печат не съумява да вникне в историческата потребност на момента, или по-точно, да воюва за изграждането на единен съюз между работническата партия и естествения ѝ съюзник — широките селски слоеве от БЗНС.

Следвайки партийната линия, сп. „Маскарад“ не може да има друга позиция по тези въпроси. Затова значителна част от фейлетоните, злободневките и репликите са насочени срещу произвола, невежеството и ниския обществен морал на някои представители на селската власт, макар че много от творбите са породени от действителни недъзи и пороци, характерни за управлението на БЗНС.

И в тази област поместените материали от Смирненски със своите идейно-художествени качества, с блестящата поетична форма, с езиковото си богатство изпъкват на преден план. Фейлетонът „Събитие“ (I, 1) и стихотворението „Есенна печал“ (I, 1) третираат теми от вътрешния политически живот, всевъзможни изборни касирания и машинации, политическата демагогия и царщината. Той взема отношение и към събитието в Кюстендил, където македонските автономисти завземат властта.

В злободневните си творби „Приказка“ (I, 1), „Пързалка в Кюстендил“ (I, 4), „Автономна Македония“ (I, 4) и „Панчо Михайлов“ (I, 5) заостря вниманието на читателя и личи отношението му към този политически акт на буржоазията, явно насочен срещу властта и авторитета на земеделското правителство.

Не закъснява да откликне на това събитие и будната гражданска съвест на Любичек (Т. Измирлиев) със „Смутно време“ (I, 4) и „Климе Нунче“ (I, 4).

„Маскарад“ рефлектира с нескривана тревога и на процесите и явленията, характерни за политическия живот в чужбина и у нас. При все че в оценките му личат непреодолените тесносоциалистически схващания и неразбирането на противоречията в самия капиталистически лагер, те са с подчертана антибуржоазна насоченост.

Сатирата на Смирненски срещу европейските управляващи кръгове действа като оръжие за революционизиране на народните маси. Стихотворенията „На гурбет“ (I, 2), „Дипломатия в Лозана“ (I, 5) и фейлетонът, написан на македонски диалект, „Хаир хабер от Лозана“, илюстрират хищническите апетити на империалистическите държави за влияние и преразпределение на територии след Първата световна война и безбройните перфидни политически ходове на дипломатията.

Понякога само с няколко саркастични шриха пред нас се открояват образите на Лойд Джордж, Поанкаре, Мусолини, Кързон и други европейски дипломати.

А когато тази конференция завършва неблагоприятно за България, двамата братя Измирлиев пишат „Дипломатически цирк в Лозана“ (I, 3), а само Тома — „Елдорадо“.

Сатиричният огън на „Маскарад“ се насочва и към буржоазната жълта преса, към нейните редактори, сътрудници и литературни критици. Зад безобидната, закачлива веселост на Смирненски неочаквано, по своеобразен идейно-естетически път се чувства ярко сатирично внушение. Стихотворението „Критици в ливреи“, с посвещение „На В. Добринов“ (I, 12), разголява безгръбначното на „жълтите рицари“, представители на буржоазния печат, злъчно осмян и посредственият критик В. Добринов.

Пристъпям и размахвам аз от коня  
наместо меч ръждясало перо  
и твърдо нося крепката си броня  
от глупости блестящи кат сребро...

На същия критик са посветени и стиховете в „Най-здравото великденско яйце“ (Литературен диспут) (I, 19). С рядка изобразителност и спонтанен изблик на убийствен смях чрез сполучлив паралелизъм Смирненски прави съкрушителна характеристика на неговите литературни възможности и качества.

И ей Симидов с болка свята  
отпуска капнали ръце,  
Добринов сочи си главата:  
„Това е дървено яйце“.

В единственото стихотворение на Николай Фол, поместено на страниците на „Маскарад“ — „Стигат ви!“ (I, 10), — с незлоблив, лек игрив хумор, с усет за мяра се акцентира върху моменти от литературния живот на страната.

Силата на „Маскарад“, неговият точен хумористично-сатиричен прицел и попадение, неговата партийна страст и будна гражданска съвест, въздействието, което има върху съзнанието на българския читател, озлобява буржоазията и като изблик на раздразнение в реакционния

вестник „Слово“ (бр. 249) — проводник на фашистки идеи — се появява статията на Йордан Бадев „Нашите хумористични списания“, в която той нарича хумора на партийните издания партизански, тенденциозен. Специално място отдели и на „Маскарад“ — „Хуморът му е или тривиален, или дидактичен. В смеха му няма нито лекотата на безобидния смях, нито злъчната и оригинална язвителност на сполучливо умерената подигравка.“

Нападателен, ударно оперативен, Смирненски дава в състезание ширки лаконична характеристика на фашизацията критик в „Изповедта на Йордан Бадев“ (I, 13). Изобличена е класовата ограниченост и реакционност на буржоазната критика, както и нейната подкупна, продажна същност.

Мислих, реших и хоп готово:

\*Направих тук таме метан

и в долния етаж на „Слово“

на топла пита съм призван.

Не знаех в радостта си граница,

но зная кой ме тури в ред,

благодарих за тая баница

с един критически рушвет.

Фейлетонът „Писателски тревоги“ (I, 16) на Дамян Калфов е създаден по повод на действително събитие: даването на литературна награда на Николай Лилиев хвърлило в бясна ярост буржоазния писател и критик Ненчо Илиев — Сириус, претендент за същата. С уместни хиперболи се разкриват нагостта, бездаристото и кариеризмът на още един представител на буржоазната интелигенция.

„Та кажете, кажете, за Бога, кой е написал, кой ни е дал „Запустелия рай“? Чели ли сте вие „Запустелия рай“? Знаете ли вие, че Милтоновия „Изгубен рай“, в сравнение с Ненчовия рай, е наистина един загубен рай, една загубена работа!“

Политическите машиниции на управляващите, безскруполната цензура над прогресивните издания и ролята на буржоазния журналист във фейлетона на Димитър Хр. Вълев „Фатално перо“ (I, 20) прави по-релефна картината на продажния насилствен, капиталистически свят.

„Вместо да спирате насилствено вестниците, плашайте ми толкова и толкова на парче и аз ще се нагърбя с тая работа — заявява журналиста на началника на обществената безопасност.“

Пак във връзка с буржоазната преса са „Горе ръцете!“ (I, 6) на Димитър Хр. Вълев, „Редакторът Шопов“ (I, 3) на Христо Д. Бръзцов, „Маскарад“ (I, 1) на Александър Балабанов и „Печална участ“ (I, 2) посветено „На един критикар“ от Симеон Г. Иванов.

Умряха „Слънцата“, „Свободните думи“,

над наште списания кротко снежи —

и в мрака несретен, в помръкнали друми,

критикът разказва безвредни лъжи.

В сп. „Маскарад“ има специална рубрика „Из печата“. На прицел са злободневни въпроси от централните и провинциалните вестници. В рубриката участва Тома Измирлиев (бр. 1 и 13), остроумно коментира събития със злободневно звучене в Интеграл (Радослав Габровски) в бр. 4, 6 и 7. Коментарите на Николай Фол, подписани с Белия дявол, са също с подобна насоченост (бр. 9, 11, 14, 17, 18). В този смисъл са и откъсите на Хамлет принц Датски (Димитър Подвързачов) (бр. 10, 20, 23).

Рубриката „Из печата“ ръси хапливи забележки, кръстосва по всички посоки: на пръв поглед няма строг сюжет, но от тази фрагментарна пестротата личи политическата зрелост, импровизаторската способност, точно, ясно, навреме да се отреагира на наболели злободневни въпроси.

Многообразието на хумористичните хрумвания, с които сътрудниците воюват против „Слово“, „Епоха“, „Зора“, „Час“, „Мир“, „Утро“, „Дневник“, „Независимост“, „Политика“, а не са отминати и „Земеделско знаме“, „Победа“, „Дневни новини“ и др.

В „Маскарад“ има поместени доста творби, които носят лирико-интимен характер. Въпреки че жанрово не съответствуват на целите на списанието, те се явяват като потребност за задоволяване читателските вкусове на различни обществени слоеве. Обикновено с такава тематика са творбите на по-рядко участващите автори по страниците на списанието, като Неделчо Г. Бранев — „Спомен“ (I, 4), „Ти помниш ли нощта“ (I, 8); Димитър Пантелеев — „Късно“ (I, 5); Димитър Н. Попов-Осинин — „Мъртви дни“ (I, 16); Димитър Ст. Чаков — „Пролет“, „Може би“ (I, 24), Йордан Из. Бакалов — „Любов“ (I, II); Стоян Ат. Цанков — „Писмо“ — „Писмо“ и др. Със същата тематика са и „Грях“ (I, 13), „Нощ в Цариград“ (I, 8), „На градус“ (I, 9), „Какво би си пожелал човек“ (I, 22) на Тома Измирлиев.

За да бъде докрай разкрито съдържанието на списанието, необходимо е да се отбележи, че наред с българската литература намира място и преводната. Георги Михайлов отпечатва в бр. 20 стихове на Болдер, а Ал. Занков от немски — „Денят“ (I, 11). По-голям брой са преводите от руски език: „Снежено вино“ (I, 6) на Блок и „Нощна величия“ (I, 1) на Ив. Бунин в превод от Симеон Гатев Иванов. „Съветският хумор“ в бр. 25 е от Тома Измирлиев, а също и преводите от турски — „Почетно име“ (I, 16) и „Равносметка“ (I, 9).

\*\*\*

Като разлистваме броевете на сп. „Маскарад“, ние веднага виждаме, че, както в другите периодични издания от 20-те години, голяма част от поместените творби са подписани с псевдоними, които имат не само културно-историческо и психологическо звучене, но и много от тях разкриват идейните позиции на авторите и характера на списанието. Поради цензурни притеснения прогресивните писатели и публицисти прибегват до честата им употреба. Но има и такива, които са вероятно плод на лични съображения (начинаещи автори, сътрудници от провинцията, скромност, страх от критиката), употребени еднократно, поради което мъчно могат да бъдат разкрити. За да се създаде впечатление, че на изданието сътрудничат много творци като особена форма на мистификация, с която често си служи списанието, е използването на много псевдоними в един или в няколко съседни броя от един и същ автор.

Често се прибегва до употребата на псевдоними, за да се придаде повече тежест на авторското име, да го направят по-благозвучно, по-внушително. Както в другите хумористични издания, и в „Маскарад“ те понякога съответствуват на текста. Самите те съдържат елементи на комизъм и гротеска.

Характерно е, че художниците Александър Жендов, Илия Бешков, Стоян Венев, Иван Милев, Райко Алексиев и др., които сътрудничат в „Маскарад“, се подписват с личните си имена.

На страниците на „Маскарад“ Христо Смирненски подписва своите творби с около 25 псевдонима. Докато за „Червен смях“ най-характерният му псевдоним е Смирненски, тук на страниците на новото списание не го използва нито веднъж вероятно поради цензурни съображения. Най-често (11 пъти) се подписва с Нагел Смуглий, взет от романа на Кнут Хамсун „Мистерия“.

С Ведбал става известен като писател-хуморист в различните издания: „К'во да е“, „Бабарбан“, „Сатър“, „Смях и сълзи“, „Българан“, „Червен смях“. Близките и приятелите на поета смятат, че псевдонимът Ведбал е свързан с името на неговото любимо кученце Бальо. Често в Кукуш са го наричали с този прякор. Ведбал е с най-дълъг живот и него на страниците на списанието поетът използва за пет свои творби: „Критици в ливрея“, „Рицари след бой“ и др.

Бездушното и студенината на капиталистическия свят, мизерията, която оковава човешките души, лъха от „Виенските деца“, „Есенна печал“, „Стара приказка“, „Пролет“ и „Лунна вечер“, подписани с Християн Снежни.<sup>3</sup>

Талантливият пролетарски хуморист използва гротеската като способ за изразяване на отрицателното, критично отношение към негативните явления и събития от ежедневието и по-

<sup>3</sup> За псевдонимите на Смирненски вж. Веска Иванова. Псевдонимите на Смирненски. — Известия на Института за бълг. литература, 1960, с. 133.

литическия живот. Така възниква и Юда Добродушни, с който са подписани „Дипломация в Лозана“, „Рождество Христово“ през 1923, „Зима“, „Съвременен парламентарист“ и др.

Голяма част от псевдонимите, използвани еднократно, са свързани с конкретното съдържание на дадени творби. Така с Нитроглицерин е подписано стихотворението „Експлозия“, писано по повод на произшествието, станало на ул. „Антим I“ в лезарно-техническата работилница, вследствие на което имало доста жертви.

Точно подобраният термин от математиката — Котангенс — като псевдоним допълва съдържанието на духовитата хумористична творба „Ах, тези студентки“.

За да изобличи и осмее по-непосредствено някои актуални политически събития, както бе посочено преди, пролетарският поет си служи с македонски диалект. Така „Хаир хабер от Лозана“ е подписан с македонското име Наумче.

Остроумно е избран и псевдонимът Мъртъв Избирател за разказа „Край урните“, където са показани предизборните фалшификации по време на изборите — януари 1923 г. Същата тема третира и злободневката „Държавни храненияи“, подчинена на тази тема, с подпис Сопоносец Храбър.

Не по-малко политически заряд е вложил Смирненски и в псевдонима Пропаднал Трибун за стихотворението „Следизборно съболезнование“, в което на присмех е подложен Конституционният блок, претърпял крах за изборите на XX Народно събрание.

Пак във връзка с изборните борби и „грижата“ на стражарите за реда и тишината в града е разказът „Нощна илилия“ с подпис Спокоен Гражданин. Злободневката „Барутно време“ отразява напрегнатостта в политическия живот на България и псевдонима Бухалка ясно и недвусмислено илюстрира методите на управление.

Още по-изразителен е псевдонимът Критик с цепеница, с който е подписан разказът „Панчо Михайлов“, илюстриращ политическата обстановка в Кюстендил. Валериан Бромов е псевдоним на стихотворението „Пързалката в Кюстендил“, свидетелстващо за политически акт срещу правителството на БЗНС. И пак на тази тема в разказа „Автономна Македония“, иронично подписан с Баш Комита, е показан истинският лик на македонските терористи. С актуална злободневност е наситен и Парламентарист, подпис на фейлетона „Народовластие“.

Често Смирненски не е получавал хонорар за своята работа като сътрудник в периодичните издания и може би затова използва иронично псевдонима Кореспондент без заплата. Поетът е работил във в. „Заря“ и затова използва професионалното название Репортьор, като подписва с него някои свои творби, а псевдонима Маскарад употребява за стихотворението „Великден“.

Влюбен котарак е подпис на стихотворението „На нея“. Към него прибягва и в сп. „Българин“ за стихотворението „Баба Марта“ (1921, 10).

Йохан — името на героя от едноименното стихотворение „Йохан“, е често срещан псевдоним в сп. „Българин“ от 1921—1922 г., а на страниците на „Маскарад“ с него е подписано стихотворението „Любов под луната“.

Еднократно са употребени и Стенограф, Иван Иванович, Хидалго, Денгубец.

И пак еднократно е използван псевдонимът Братя Грим за творбата „Дипломатически ширк в Лозана“, написана от двамата братя хумористи — Христо Смирненски и Тома Измирлиев.

Докато псевдонимите на Смирненски, използвани на страниците на сп. „Маскарад“, са над 20, Тома Измирлиев се подписва само с четири за разлика от другите периодични издания, в които сътрудници и печата с общо над 70 псевдонима.

Томич е един от най-известните. С него той отпечатва в „Маскарад“ стихотворенията — „Изборни картинки“, „На градус“, „Светът е колело“ и др., които разкриват международната политическа обстановка в страната и чужбина.

Гарабел Бедний е най-често употребяваният псевдоним. Измирлиев е прибавил към арменското име Гарабел, придобило характера на гротесков образ от фолклора, и определението Бедний, в което се влага известен социален смисъл — „Смутно време“ (I, 4), „Богоявление“ (I, 9), „Славен мъж със славно име“ (I, 17) носят същия подпис.

Интерес буди псевдонимът Анабел-Ли. Това е името на героинята от едноименната поема на Едгар Алан По, „Анабел-Ли“. Още в 1919 г. в превод на Георги Михайлов, който е и сътрудник на „Маскарад“, излизат от печат високохудожествените преводи на поезията на Едгар Алан По. Естествено Измирлиев е бил пленен от необикновената музикалност на творбите му и е взел името на една от поемите за свой псевдоним, с който подписва „Провинциална преса“ (I, 10).

Най-многократно (17 пъти) е използван псевдонимът Любичек. Лесно е да се предположи, че той е плод на дружбата на Тома с неговата бъдеща съпруга Любка, която в периода, когато започва да се подписва с този псевдоним на страниците на сп. „Българан“ (1921), била ученичка в Хасково и отивайки там няколко пъти, Тома започва дружба с нея.

Како вече ни е известно, от основните редактори и сътрудници на списанието е и Николай Георгиев Тодоров — Фол. Той си служи с псевдонима Николай Теодоров (11 пъти) за подписване на прозаичните си творби. Фейлетоните „Наши дни“ (I, 2), „Позирание“ (I, 2), „Карнавален спиритизъм“ (I, 12) и „Ужасите на живота“ (I, 14) разкриват трагедията на белиите в капиталистическия град, корупцията, невежеството.

Белият дявол — псевдоним, използван за седем творби — „Априлска вечер“ (I, 20), „Младост“ (I, 22) и др., където остро критикува правовия ред в страната. Белият Дявол е символ на добрия, човечния хуморист, който остроумно с творческа фантазия ни разкрива еснафската ограниченост и безпросветна тъпота на властващите и внушава чрез творбите си, че в живота трябва да има много красота и чисти човешки пориви.

Един от най-известните псевдоними, с които Николай Тодоров остава като име в българската литература, е Фол. Към това име от древногръцката митология се насочва още в своята ранна творческа младост. То е името на гостоприемния кентавър Фол — верния приятел на Хирон и Херакъл. С него подписва само една творба „Свобода на изборите“ (I, 21), но то остава като име за целия му послешен зрял творчески живот.

Крум Кюлявков е също един от редакторите на списанието. Като имаме пред вид голямото разнообразие от псевдоними, с които са подписани творбите му в другите периодични издания (над 70), трябва да отбележим, че в „Маскарад“ той използва само два — Киселхап и Д-рюлиян Киселхап.

Димитър Христов Вълев си служи само с два псевдонима — Матвей Вълев и Матвей Босяка. В това време на упоение от победата на Великата октомврийска социалистическа революция, време на самоизграждане и духовен подем на прогресивната ни интелигенция, влиянието на Горки е било значително. Естествено, може да допуснем, че Матвей Босяка е повлиян от Горкиевите герои и олицетворява представител от най-бедното съсловие, каквито са босящите от пиесата „На дъното“.

Затова пък може да се твърди почти определено, че Васил Павурджиев използва за свой псевдоним името на герой от същата пиеса „На дъното“ — Васка Пепел, съкратено Васка П., под което име са поместени шест негови творби.

Към кръга от автори, които вземат повод за псевдонимите си от литературни творби, принадлежи и Димитър Пантелеев. Рицар на печалния образ е подписът на стихотворението „Писмо“, в който влага някои от чертите на Сервантесовия герой Дон Кихот.

Како автор на рубриката „Из пресата“ в три броя на „Маскарад“ Димитър Подвързачов хроникра политическите събития, отразени в някои от тогавашните издания, и се представя на читателя с името Хамлет принц Датски — централния герой от Шекспировата пиеса „Хамлет“.

В противовес на студенината и отчуждеността в експлоататорското общество — като една мечта, като една надежда за нещо хубаво и топло, като полък от южните страни — Симеон Гатев Иванов и Димитър Попов — Осинин подписват своите лирични творби, първият с Лорд Палмин и вторият — Дим. Лотус.

Георги Иванов Михайлов сътрудничи в списанието не само с оригинални творби, а и с поетичните преводи, които подписва с псевдонимите Евгений Север, Джо и Dorian.

На страниците на „Маскарад“ със свои творби участвуват Иван Харитонов Геннадиев — псевдоним Ханс, Георги Караиванов — Жоро, Йордан Ив. Бакалов — Юрий Б., Ана Шаран-

кова — Соловейчик, Стоян Г. Стоянов — Панич, от полското Пан — господин; Иван Иванов Бояджиев — Княз Безмонетин — самовирния на автора за своята бедност.

Заслужава да се отбележи, че в списанието присъствуват автори с псевдоними, които не са посочени в „Речник на българските псевдоними“ от Иван Богданов като сътрудници на това списание. Такива са Димитър Хр. Бръзиков — с псевдонима Хр. Д. Бр., Йордан Иванов Бакалов — Йордан Стубел, Димитър Подвързачов — Хамлет принц Датски, Неделчо Г. Бранев — Никита Бран, и Димитър Стефанов Чаков — Стр. Авелов.

Други автори, като например Дамян Калфов и Александър Балабанов, се подписват с личните си имена.

В сп. „Маскарад“ има доста псевдоними, които вече трудно могат да бъдат уточнени поради отдалеченост във времето, толкова повече, че много от тях са еднократно използвани от авторите. Но за бъдещите изследователи те вероятно ще представляват интерес: Хил Гаме (I, 1), Мургаш (I, 2), Владимир К. (I, 2), Ливан (I, 4), Йоан Кукузел (I, 4), (NN) (I, 6), Стожер (I, 8), ЮОН (I, 6), Иво Верен (I, 7), Разумният Момък (I, 8), Артък човек (I, 8), Марчело (I, 8), Един от братята (I, 8), Клаксон (I, 9), Приказан вълк (I, 9), Крадец № 13 (I, 10), Психолог (I, 10), Апостол Петър (I, 11), Принц Онуфий (I, 11), Професионален атентатор (I, 11), Ив Р-в (I, 12), Войник от двореца на краля (I, 12), Иванчо Д. (I, 13), Д-р Борг (I, 13), Н. Агинцев (I, 15), Книжовен плък (I, 15), Щастлив баща (I, 17), Немирно перо (I, 18), Митя Стаканий (I, 19), Непримиран римоплетец (I, 20), Маскарадогвардеец (I, 23), Скагарел (I, 24), Далай Лама (I, 24), Алеко (I, 25).

\*\*\*

Не по-малко въздействие оказват и карикатурите в „Маскарад“. Разбира се, самото естество на жанра предполага по-директно художествено идейно внушение, което внася яснота и допълва възприятието на третираните теми. Въображението на художниците е подхранвано и от литературните материали.

Карикатуристи като Ал. Жендов, Ст. Венев и Илия Бешков са още неукрепнали творчески, но с изяснени граждански и политически позиции. Освен тях на страниците на „Маскарад“ присъствуват творбите на вече оформили се със свой творчески почерк художници: Райко Алексиев — главен редактор на сп. „Барабан“, Емануил Рекаров, Иван Милев, Антон Дончев и др.

И веднага трябва да се каже, че в това списание почти няма брой, в който да не се среща карикатура от Жендов. Той се утвърждава със своето присъствие и талант като един от основните карикатуристи в „Маскарад“.

Макар че някои от тези графики и рисунки не са на особено художествено ниво — понякога издават несръчност, неточен усет за композиция, но все пак в тях се чувства гражданската развълнуваност и непосредственост, излъчват една внушителна сила, една революционна и партийна страст.

\*\*\*

Ако трябва да направим преценка за ролята и значението на сп. „Маскарад“ в обществения и литературния живот у нас, не може да не признаем, че то заема определено историческо място. Наред със сп. „Червен смях“, което има ясна комунистическа насоченост, „Маскарад“ — на базата на една привидна безпартийност — се явява допълнение, в цялостната панорама на комунистическата партийно-сатирична литература. То се стреми да обедини творческите демократично-прогресивни сили по това време и да ги подготви като резерв на бъдещите комунистически издания. Със своята непримиримост към обществените и политическите мизамии, с будната съвест на авторите си, с бързата рефлексивност на историческите потребности на своето време то вълнува, мобилизира, воюва!

Но, разбира се, веднага трябва да подчертаем, че значимостта на неговото присъствие в литературния и обществения живот на страната се дължи преди всичко на таланта на големия пролетарски поет Христо Смирненски. Като редактор той съумява да изгради в идейно-естетическо, социално-гражданско и художествено отношение цялостния облик на списанието.

Може би затова неговото стихотворение „Маскарад“ (I, 12) звучи като една реализирана социално-политическа програма. Със своя усет на голям художник Смирненски ни представя едно сатирично ревю, една картина на маскарада, житейския фарс и панаир на суетата, затова той се провиква:

Долу всяка скучна маска!  
Всички мъдрости — лъжи!  
Под най-пъстрата окраска  
сива глупост пак лежи;  
под костюми златошити  
вред разхождат се крадците.  
Думба-лумба, бим-бам-бум—  
много хора — малко ум.

И като че ли тези няколко строфи разкриват сатиричните акценти на цялото списание усилията на всички сътрудници да разголят фалша в политиката и буржоазното общество. Личи стремежът за излизане от рамките на сектантската ограниченост към една по-широка демократична идейна насоченост, към една по-голяма политическа зрелост.

Дипломати, магистрати,  
короновани глави,  
кръви, бомби, атентати—  
всичко с маска е, уви;  
цялата таз пъстра гледка  
е една гигантска сметка—  
всички тайнствени игри  
все за власт са, за пари.

За да изпълни своята историческа мисия, с отговорността и съзнанието на зрял творец Смирненски старателно подбира своите сътрудници, една „компания“ от ентузиазирани младежи с горещи сърца, които пулсират с ритъма на своите дни, с повелите на бъдещето и вливат своята свежа кръв в народната снага, станали съпричастни на великите комунистически идеали. Защото насоките, които оставя „Маскарад“ след смъртта на Смирненски, намират продължение в революционно-пролетарските хумористично-сатирични издания.

След кървавия терор през 1925 г. Николай Фол оглавява сп. „Хоро“, неслучайно назовано така. Та нали романът на Антон Страшимиров „Хоро“ е най-яркият политически памфлет срещу мракобесието на зараждащия се фашизъм. Нали именно българският народ е този, който се надигна пръв за първото антифашистко въстание в света.

Тома Измирлиев, Крум Кюлявков, Александър Жендов, Стоян Венев, Илия Бешков, Васил Павурджиев — набират гражданска смелост и извеждат на нови идейни хоризонти хумористично-сатиричния жанр в сп. „Звънар“, където с пълна сила звучи гласът на будната писателска съвест.

## НОВА ПЛОДОТВОРНА СРЕЩА МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ И РУМЪНСКИ УЧЕНИ

ЛАУРА БАЗ-ФОТИАДЕ, СТРАХИЛ ПОПОВ

От 14 до 18 октомври 1982 г. в Букурещ се проведе III румъно-български симпозиум със следната тематика: „Румъно-български лингвистични, литературни и културни взаимоотношения“, 1978 г., когато в Букурещ се провежда I симпозиум между Букурещкия и Софийския уни-